

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Април 2020, брой 3

Георги Карасимеонов (Ред.)

Кризата с коронавируса промени рязко политическия дебат в страната.

През месец май се очаква конфронтацията между БСП и управляващите да се засили, след като икономическите последици от кризата станат по-видими.

На този етап доверието към правителството и премиера Борисов е високо, но икономическите трусове, които ще последват, вероятно ще се отразят негативно върху доверието към управляващите в средносрочен и дългосрочен план.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Април 2020, брой 3

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНО МНЕНИЕ	6
4.	ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	7

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

Политическата ситуация през април мина под знака на извънредното положение и мерките, свързани с борбата срещу коронавируса. На 3 април Народно събрание гласува внесеното от правителството предложение за удължаване на извънредното положение до 13 май. БСП бе единствената парламентарно представена партия, която не подкрепи удължаването на извънредното положение. Социалистите поискаха анализ на ефекта от ограничителните мерки към момента, като аргументираха решението си с липса на обективна информация за икономическите и социални последици. От ВМРО се съгласиха с част от аргументите на левицата и предложиха извънредното положение да се удължи само до края на април. Въпреки това, в крайна сметка, и те гласуваха предложението за удължаване до 13 май.

В началото на април бе гласувана актуализация на държавния бюджет. Сред мотивите за поисканата актуализация са очакванията за намаляване на вътрешното потребление в страната, свиване на износа и вноса и прогнозите за по-ниска заетост. Очакванията са сферата на услугите, особено туризмът и транспортът, да отбележи спад с близо 26%. Износът на стоки и услуги общо се очаква да спадне с повече от 16%. По-слабите износ и вътрешно търсене ще ограничат и размера на вноса на стоки и услуги с 12,9%.

Актуализацията на бюджета предвижда държавата да плаща 60% от заплатите осигуровките на работници, заплашени от съкращение, а бизнесът останалите 40%. Предвижда се още максималният размер на новият държавен дълг, който може да бъде поет през годината, да бъде увеличен от 2,2 на 10 милиарда лева.

БСП не подкрепи актуализацията на бюджета, защото, според социалистите, тя не решава проблемите, а ги задълбочава. Причините за това, според БСП, са липсата на ясен план и разчети. Всички останали парламентарно представени партии подкрепиха предложената от правителството актуализация.

Правителството и народните представители взеха решение да не получават заплати по време на извънредното положение. До това се стигна след взаимни нападки и обвинения между политическите сили,

които се упрекваха един друг в популизъм. Освен това бе спряно получаването на държавни субсидии за партиите за срока на извънредното положение.

Както се очакваше, извънредното положение и карантинните мерки доведоха до ръст на безработицата в страната, която преди това бе на рекордно ниски нива. По данни на Агенцията по заетостта за периода 13 март - 13 април новорегистрираните безработни в бюрата по труда са 82 409 души. Силен ръст за един ден бе отчетен на 13 април, когато са се регистрирали близо 5 000 нови безработни. Очакванията са тази тенденция да се засилва. Най-голям е делът на тези, които са били заети в туризма, хотелиерството и ресторантьорството – 39% от общия брой новорегистрирани безработни. Следва секторът на търговията с 18,9%, преработвателната промишленост с 14,9% и транспортът с 4,9%.

Очертах се няколко огнища на заразата: София – с най-много заразени, Благоевград, Видин, Кюстендил, Плевен, Стара Загора и Сливен. Основен проблем, на който Националният оперативния щаб обърна внимание са вътрешноболничните инфекции и заразяването на медицински персонал, каквито случаи имаше в някои болници в страната. Първоначалният недостиг на маски, предпазни облекла и дезинфектанти бе бързо преодолян и дори български фирми се захеха с тяхното производство. В момента всички необходими защитни средства за медицинските лица, а и за гражданите, са налични в болничните заведения и аптеките. Към края на април не се наблюдава сериозен натиск по отношение на здравната система и няма недостиг на легла, апаратура или медицинска грижа в нито един областен град на страната. Изключение прави болницата във Видин, където има няколко заразени лекари. Към 29 април броят на заразените лица достигна до 1437, като 287 лица са настанени в болница. Общият брой на починалите е 59 души.

В края на април премиерът Борисов обяви, че се обмисля и предсрочно прекратяване на извънредното положение, което не означава отпадане на карантинните мерки. Той заяви, че отпадането ще става поетапно, но ще остане разпоредбата за задължителното носене на маски на публични места.

И през този месец напрежението между президента Румен Радев и правителството продължи. Президентът продължи да критикува правителството в липса на дългосрочен план за излизане от кризата и справяне с икономическите последици. Стигна се до размяна на реплики. Премиерът Борисов заяви, че Радев е единственият президент в Европа, който критикува постоянно правителството си. Борисов заяви, че няма да присъства на Консултативен съвет за национална сигурност при президента, ако такъв бъде свикан, а ще прати свой заместник. Отношенията между двамата отдавна са прекрачили нормалния институционален тон и се превръщат в лична война. А това се отразява негативно не само на взаимодействието и политическия диалог в условията на криза, но и руши доверието на гражданите към институциите.

Скандал предизвика решението на държавната Българска банка за развитие (ББР), чиято основна роля е да насърчава малкия и среден бизнес, да отпусне кредит в размер на 75 млн. лв. на колекторска фирма за събиране на дългове. Целта на фирмата е с този кредит да изкупи лоши кредити на две банки. От Демократична България поискаха оставката на шефа на ББР, Стоян Мавродиев. Премиерът Борисов реагира незабавно и разпореди на министъра на икономиката - принципал на банката, да освободи незабавно целия борд на директорите. Банката за развитие многократно е била критикувана от дясната извънпарламентарна опозиция, а и от редица експерти и наблюдатели, че вместо да насърчава малкия и среден бизнес, финансира проекти на близки до властта фирми и едрия бизнес в страната. Шефът на ББР Мавродиев заяви, че това е добра сделка, която е била подготвяна преди да започне кризата и че той е станал жертва на атаки от политиче-

ски кръгове, свързани с близки до извънпарламентарната опозиция олигарси.

След като в края на февруари правителството заяви изненадващо, че няма да бърза с кандидатстването за влизането на България в механизма ERM II, в средата на април премиерът Борисов обяви, че е преосмислил това свое решение. Той заяви, че ще се работи ускорено по темата и до края на април правителството ще кандидатства за влизане в механизма. Той посочи, че кандидатурата на България за ERM II ще върви паралелно с тази на Хърватска. В края на април стана ясно, че Българска народна банка (БНБ) е сключила споразумение за суап линия с Европейската централна банка (ЕЦБ) за 2 млрд. евро. Борисов обяви това като много добра новина, показала доверието към българската банкова система от страна на ЕЦБ. Борисов заяви, че именно сегашната криза е показала колко е важно страната ни да бъде в Еврозоната, за да може да се възползваме от механизмите, които предоставя ЕЦБ и помощта, която ще получат държавите, които са в Еврозоната. По думите на Борисов, пандемията е опровергала аргументите на всички критици в страната за негативите от членството в Еврозоната.

В края на април международната агенция „Фич“ намали прогнозата си за растежа на българската икономика за 2020 с 8 пункта. Вместо очаквания ръст от 3,2% на БВП се предвижда спад на БВП с 5,1%. Рейтингът е запазен на ниво ВВВ, но перспективата по него е променена от оценка „положителна“ на „стабилна“. През 2021 се очаква растеж от 4,2%, а това означава, че икономиката няма да е възстановила нивата си от 2019 г.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

Извънредното положение и мерките за справяне с епидемията бяха основен фокус на политическия дебат в страната, който сблъска управляващи и опозиция. Оформиха се и нови групирания между партиите по отношение на мерките. От една страна - ГЕРБ, Обединени патриоти, ДПС и Воля, които твърдо застанаха зад правителството и предложените мерки, и от друга - БСП и извънпарламентарната опозиция в лицето на Демократична България. Критиките на БСП са свързани с обвиненията към правителството за хаотични мерки и липса на ясен план за преодоляване на икономическите последици от кризата и защитата на най-уязвимите социални групи, бедните, малкия и средния бизнес. Друга линия на нападки от страна на БСП, а и на Демократична България, е свързана с правата и свободите на гражданите и защита на парламентарната демокрация, които, според двете политически сили, са потъпкани.

Коронавирусът засегна и народни представители. Положителни тестове дадоха председателят на парламентарната група на ГЕРБ, Даниела Дариткова и народните представители Даниела Малешкова от ГЕРБ и Хасан Адемов от ДПС. Бяха тествани всички народни представители, а също и голяма част от служителите в парламента, като не бяха открити други носители на вируса.

Опасността от заразата се превърна в основен аргумент на управляващите да се свикват извънредни заседания на парламента само, когато трябва да се гласуват мерки и решения във връзка с кризата, а парламентарният контрол да бъде само в писмена форма. БСП събра гласове за свикване на извънредно заседание, на което да бъде изслушан премиерът Борисов, за да даде отчет за свършеното от правителството по време на извънредното положение. От ГЕРБ и Обединени патриоти, обаче, отказаха да се регистрират и заседанието не събра кворум. От ГЕРБ обвиниха БСП и лидерът Корнелия Нинова, че това е опит за нейн личен PR, който е крайно неуместен в условията на епидемия, поради опасността народни представители да се заразят. От ГЕРБ посочиха, че правителството дава ежедневни брифинги – лично премиерът или министри, на които журналистите могат да им задават въпроси. Те посочиха, че се упра-

вява прозрачно и пред очите на цялото общество. Корнелия Нинова възрази на този довод, който, според нея, е несериозен и принижява парламентарната демокрация в страната, превръщайки политиката в „телевизионна демокрация“.

Изслушването на премиера в Народното събрание все пак се състоя – седмица по-късно. На 28 април той бе изслушан по искане на БСП. Борисов посочи, че е много трудно в толкова динамична ситуация да се дават прогнози и да се говори за план за действие в бъдещо време. По думите му, нито една страна няма ясен план за действие, защото картината постоянно се променя. Според премиера, реална оценка на икономическите последици от кризата може да се направи едва след края на карантината. Тогава вече може да се изработи и дългосрочен план за възстановяване на икономиката.

Обединени патриоти предложиха мерки, с които държавата да насърчи българските земеделски производители в условията на криза. Лидерът на ВМРО и вицепремиер Красимир Каракачанов предложи да се забрани вноса на чужди продукти в сезона до изчерпване на българската продукция. Той заяви, че това е справедлива мярка в условията на криза и че тя ще отпадне след нейния край. По думите му, обаче, е много важно да се съхрани българското зеленчукопроизводство и земеделие именно сега, когато е най-активният сезон за отрасъла.

В началото на април БСП представи алтернативен план за мерки по отношение на кризата с коронавируса и икономическите последици. Сред тях са държавата безвъзмездно да осигури за хората в неплатен отпуск и самоосигуряващите се лица по една минимална работна заплата плюс осигуровките. По изчисления на БСП това възлиза на 725 лева на човек – за периода на извънредното положение. Социалистите предлагат и 30 млн. лева безвъзмездна субсидия за малките и средните земеделски производители, на които предстои засаждане на реколтата. Важна мярка, според БСП, е освобождаване от тротоарно право на ресторантите и малките заведения, както и от такса смет и от ДДС върху храните, които са били закупени, но неоползотворени. Според разчетите на леви-

цата, тези мерки ще струват общо около 1,5 млрд. лв. От БСП предложиха още да се замразят сделките за покупки на бронирана техника, плавателни съдове и въоръжение за флота.

БСП сезира Конституционния съд за законодателните промени, които дават достъп на МВР до телефоните на гражданите, които са обект на ограничителни заповеди и поставени под карантина. Притесненията на БСП са, че тези текстове отварят широко вратата за злоупотреби и за масово следене на хората. Тези злоупотреби, според БСП, са възможни, защото за тази нова мярка не се изисква съдебно решение, както изрично повелява законът в обичайна ситуация. Тези промени са направени с редакция между първо и второ четене на законопроекта. Затова от БСП искат Конституционният съд да се произнесе дали е противоконституционно гласуването на текст само на второ четене, без да е гласуван преди това и на първо. Според БСП това е практика, която твърде често се използва от управляващите, за да бъдат гласувани различни лобистки текстове през последните години.

Извънредното положение отложи преките избори за нов лидер на БСП, но напрежението в партията остава. Зам.-председателят на партията, Кирил Добрев се очертава като основен опонент на Нинова в предстоящия лидерски сблъсък. В телевизионно предаване в началото на април Добрев отказа да обяви решението си дали ще се кандидатира, но заяви, че партията има нужда от промяна. По думите му, „новото време има нужда от нови лидери, които да събират, а не да сеят раздяла“. Според него, „когато искаш да управляваш тази страна, но разделяш собствената си партия, ти няма как да обединиш около себе си и тези, които не харесват БСП в името на това в страната да има промяна“. Въпреки че не посочи име, това изказване може да се разтълкува като директна атака към Корнелия Нинова.

Мандатът на Корнелия Нинова като лидер на БСП изтича на 8 май. Тя, обаче, ще продължи да бъде начело на партията до избиране на нов председател, така както повелява уставът на партията. Очаква се Изпълнителното бюро на БСП да предложи преките избори за лидер да се проведат през есента. Първият Национален съвет след извънредното положение трябва да разгледа всички тези въпроси, като не е изключено вътрешната опозиция да поиска свикване на извънреден конгрес, на който да се промени устава, за да може председателят на БСП да се избира отново от конгреса. По всичко личи, че това ще бъде в основата на тактическата битка на оформилите се крила в партията.

Нова ескалация на напрежението в БСП породила интервю на лидера на пловдивската организация на БСП – бизнесменът Георги Гергов, в една от националните телевизии. Гергов атакува Нинова, че управлява партията, както си иска, и че постоянно влиза в конфликти с управляващите заради кризата с коронавируса. Според Гергов трябва да се отчете добрата рабо-

та на правителството и мерките, които са предприети. Редица местни партийни организации в страната реагираха остро и излязоха с декларации, с които искат оставката му като член на партията. Корнелия Нинова също призова Гергов да напусне партията. Пловдивската организация защити Гергов с писмо, като бяха отправени въпроси към ръководството - докога то ще залага на демагогия и популизъм и защо БСП влиза постоянно в „скандали“. Всичко това показва, че обстановката около избор на нов председател на БСП ще провокира още по-голямо вътрешно напрежение.

ДПС също отложи избора си за председател и конгреса на партията. Какъв ще бъде новият график на отчетно-изборните събрания ще стане ясно след приключване на извънредното положение. ДПС твърдо застана зад предложените мерки от правителството, като даде висока оценка на кабинета и Националния оперативен щаб. Йордан Цонев посочи, че всяка опозиционна партия има два пътя - да критикува управлението или да го подкрепи в условията на криза и да остави на заден план критиката. ДПС е избрало втория път. По думите му, „премиерът Борисов умее да управлява острата фаза на кризата и се справя много добре“. Цонев отправи призив към президента Румен Радев за разбирателство по време на кризата и оставяне на заден план на различията и споровете между него и управляващите.

Демократична България излязоха с призив към Народното събрание във връзка с извънредното положение. В декларацията се настоява да бъде възстановена работата на парламента, като се премине към електронно и дистанционно гласуване, за да не се стига до ситуация, в която „изпълнителната власт да остане да действа практически сама, без да има възможност за ефективен парламентарен контрол“. Освен това се призовава за преминаване към прилагане на всички необходими противопандемични мерки на основание на Закона за здравето и Закона за защита при бедствия, вместо на основание на Закона за извънредното положение, като по този начин отпадне необходимостта от неговото удължаване. В декларацията се призовава и за възстановяване на работата на местните органи на властта и съдебната власт чрез наличните електронни и дистанционни технологии.

Лидерът на партия Атака, Волен Сидеров, който сега е общински съветник в Столичния общински съвет се забърка в нов скандал. След като призова българите да отидат на църква на Великден, заявявайки, че шефът на Националния оперативен щаб „проф. Мутафчийски не е над Господ“, му бе повдигнато обвинение за подбуждане към престъпление - неспазване на противоепидемиологичните мерки. Сидеров отказа да се яви в полицейското управление, затова бе обявен за общодържавно издирване. След неговото доброволно явяване, той бе задържан за 24 часа и му бе наложена парична гаранция в размер на 100 000 лева, която впоследствие бе отменена от съда на по-горна инстанция.

3

ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ

Проучване на Галъп, проведено в средата на април показва, че 68% от българите се боят, че те или семействата им може да се заразят с коронавируса, а 29% не проявяват тревожност. 56%, обаче, намират заплахата за преувеличена, а 39% са на противоположното мнение.

По отношението на работата на правителството, институциите и Националния оперативен щаб (НОЩ) се наблюдават следните нагласи: 75% са по-скоро съгласни или напълно съгласни, че кабинетът се справя добре, а 24% са по-скоро или напълно несъгласни. Доверието към НОЩ е още по-високо – 80%. Одобрението към премиера Бойко Борисов се е удвоило в сравнение с времето отпреди кризата и сега е 68%.

Правят впечатление и отговорите на анкетирания на въпроса: „Имат ли готовност за отказ от човешки права в условия на извънредно положение“ - 73% са по-скоро съгласни или напълно съгласни да жертват правата си, а 24% са несъгласни или съвсем несъгласни.

57% смятат, че след пандемията светът ще се промени сериозно, а други 57% вярват, че в утрешния свят основните световни сили ще проявяват повече сътрудничество, вместо конфронтация.

По отношение на работата и доходите, 22% казват, че са загубили сериозна част от доходите си; 14% декларират временно спиране на работа; при 8% работният ден е бил намален, а 9% - че са загубили работата си.

4

ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Кризата с коронавируса промени рязко политическия дебат в страната. Все повече се наблюдава конфронтация между политическите сили по отношение на мерките за борба с епидемията и преодоляване на икономическите последици от кризата. Особено критични са президентът Радев, БСП и Демократична България. От друга страна се засилват опасенията, че се прекрачва прекалено много границата с нарушаване на основни граждански и човешки права, свързани не само с мерките, но и с някои действия на прокуратурата. Тя повдигна обвинения на редица граждани с мотив всяване на паника или излагане на невярна информация във връзка с коронавируса, включително на председателя на браншовата организация на фармацевтите, проф. Асена Стоименова и на лидера на гражданско сдружение „Боец“.

През месец май се очаква конфронтацията между БСП и управляващите да се засили, след като икономическите последици от кризата станат все по-видими – увеличаване на безработицата и преди всичко тежката криза, която засяга туризма, хотелиерството и ресторантьорството в страната.

Вътрешно-политическата ситуация в БСП продължава да бъде изострена в контекста на предстоящите избори за председател. Ситуацията е особено динамична и трудно предвидима. Вътрешната опозиция ще засили опитите си за свалянето на Нинова от лидерския пост и вероятно ще се обедини зад фигурата на Кирил Добрев.

На този етап доверието към правителството и премиера Борисов е високо, но този ефект е вследствие на кризата и се наблюдава навсякъде в Европа. Икономическите трусове, които ще последват обаче, вероятно ще се отразят негативно върху доверието към управляващите в средносрочен и дългосрочен план.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<http://www.fes-bulgaria.org>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<http://www.fes-bulgaria.org>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Април 2020, брой 3

Кризата с коронавируса промени рязко политическия дебат в страната. Все повече се наблюдава конфронтация между политическите сили по отношение на мерките за борба с епидемията и преодоляване на икономическите последици от кризата.

През месец май се очаква конфронтацията между БСП и управляващите да се засили, след като икономическите последици от кризата станат по-видими.

На този етап доверието към правителството и премиера Борисов е високо, но икономическите трусове, които ще последват, вероятно ще се отразят негативно върху доверието към управляващите в средносрочен и дългосрочен план.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<http://www.fes-bulgaria.org>